

VERWACHTINGEN VERHELDEREN_

2. VERWACHTINGEN VERHELDEREN

Waarom is dit onderdeel belangrijk voor studenten?

Hoe beter een student weet wat in de les, bij een opdracht of bij een tentamen verwacht wordt, hoe beter hij in staat is zijn eigen kennen en kunnen te beoordelen en na te denken over wat (nog) nodig is om de doelen te halen om zo de opdracht met een voldoende af te ronden (Carless & Boud, 2018; Sadler, 1989; Tai et al., 2018). Ook voor effectief feedback kunnen geven aan *peers* is het noodzakelijk dat studenten weten aan welke criteria een product moet voldoen.

Het is dan ook belangrijk om vooraf de verwachtingen die je als docent hebt te verhelderen voor je studenten: wat zijn de leerdoelen die centraal staan in de module / opdracht en wat zijn de succescriteria om deze te bereiken? Dit klinkt misschien evident, maar is het zeker niet. Uit veel onderzoeken blijkt volgens Gulikers en Baartman (2017) dat docenten vaak nog te weinig doen aan het expliciteren en helder krijgen van de doelen en succescriteria voor hun studenten. Simpelweg de doelen benoemen: "Formuleer je eigen leerdoelen" of "Er staan voorbeelden en een rubric op de online omgeving." werkt niet. De docent moet dit expliciteren en verhelderen echt bewust en gestructureerd aanpakken; studenten moeten zagezegd onderwezen worden in en begeleid worden bij het zich eigen maken van en/of zelf formuleren van leerdoelen.

Voorwaardelijk om met studenten verwachtingen te kunnen verhelderen is dat vooraf heldere, doelgerichte leerdoelen en succescriteria zijn geformuleerd. Het formuleren van leerdoelen is een kunst op zich. Vervolgens is het van belang dat deze doelen en criteria op meerdere momenten en manieren met studenten worden gecommuniceerd. Idealiter zijn studenten actief betrokken bij constructie van doelen en criteria en bij het gezamenlijk expliciteren ervan.

Wat zijn de doelen voor studenten waaraan gewerkt kan worden?

In dit onderdeel (van de toolbox) zijn werkvormen opgenomen die studenten helpen om een beter inzicht van en een beter gevoel te krijgen voor wat de docent van hen verwacht. Hierbij worden de volgende hoofd- en subdoelen nagestreefd:

- Studenten hebben actief kennis van wat kwaliteit inhoudt. Met andere woorden: studenten hebben inzicht in de doelen van het onderwijs en de beoordelingscriteria waarop zij worden beoordeeld en kunnen inschatten in hoeverre ze hier al aan voldoen en wat ze nog willen en moeten leren (zie o.a. Carless & Boud, 2018; Sadler, 1989; Tai et al., 2018).

Met de werkvormen in de toolbox werken we aan de volgende twee subdoelen:

- Studenten zijn in staat op basis van voorbeelden zelf succescriteria te benoemen;
- Studenten zijn in staat op basis van leerdoelen, een beschrijving van de leerstof en succescriteria zelf adequate toetsvragen te bedenken.

Tips voor docenten bij het werken aan deze vaardigheid met studenten

- Bespreek de doelen met studenten aan het begin van een module of grote opdracht.
 - Wat ga je leren? Hoe ga je dat leren?
 - Laat studenten nadenken over wat ze al kennen/kunnen, zodat ze vervolgens ook kunnen nadenken over hoe hun pad eruit zou kunnen zien. Dit helpt ze een opdracht of leerdoel meer 'eigen' te maken.
- Bespreek (beoordelings)criteria aan het begin van een module of grote opdracht.
 - Zorg voor een rubric of beoordelingsformat
 - Expliciteer de koppeling tussen leerdoelen en beoordelingscriteria
- Werk waar mogelijk met voorbeelden:
 - Laat een diversiteit aan voorbeelden zien
 - Bespreek voorbeelden met studenten
 - Laat studenten vanuit voorbeelden zelf succescriteria formuleren

Gebruikte literatuur:

- Carless, D., & Boud, D. (2018). The development of student feedback literacy: enabling uptake of feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 43(8), 1315-1325. <https://doi.org/10.1080/02602938.2018.1463354>.
- Gullikers, J. & Baartman, L. (2017). *Doelgericht professionaliseren: formatieve toetspraktijken met effect! Wat DOET de docent in de klas?* Wageningen University & Research/Hogeschool Utrecht, eindrapport overzichtsstudie NRO-PPO.
- Hawe, E. M., & Dixon, H. R. (2014). Building students' evaluative and productive expertise in the writing classroom. *Assessing Writing*, 19, 66-79. <https://doi.org/10.1016/j.asw.2013.11.004>.
- Sadler, D. R. (2010). Beyond Feedback: Developing Student Capability in Complex Appraisal. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 35(5), 535-550. <https://doi.org/10.1080/02602930903541015>.
- Tai, J., Ajjawi, R., Boud, D., Dawson, P., & Panadero, E. (2018). Developing Evaluative Judgement: Enabling Students to Make Decisions about the Quality of Work. *Higher Education* 76(3), 467-481. <https://doi.org/10.1007/s10734-017-0220-3>.
- Van Os (2020). [Leerlingen toetsvragen laten bedenken - Onderwijslessen](#)

WERKVORM 1: ZELF SUCCESCRITERIA OPSTELLEN

Doel:

Studenten zijn in staat op basis van voorbeelden zelf succescriteria te benoemen.

Korte omschrijving:

Studenten leren door naar voorbeelden te kijken en daarover met elkaar in gesprek te gaan, te bepalen wat van belang is in de uit te voeren opdracht en wat niet. Dit kan bij alle opdrachten waar voorbeelden (van studenten of anderen) beschikbaar zijn. Hier is een voorbeeld uitgewerkt waarbij studenten succescriteria opstellen aan de hand van een politieke spotprent:

Opdracht:

Teken een politieke spotprent die de lezer een duidelijke boodschap meegeeft. *Verwachtingen verhelderen*: Laat studenten voorbeelden zien (uit de krant of van de opdracht van het vorige jaar). Laat ze met elkaar (in groepjes) bediscussiëren welke spotprenten zijn geslaagd en welke niet. Waarom? Waar verschillen de meningen over? Vraag studenten op basis van deze discussie criteria te formuleren die wezenlijk zijn voor deze stijlform. Leg hier vervolgens je eigen rubric naast. Bespreek criteria die studenten niet genoemd hebben, maar wel wezenlijk zijn en/of verwerk nieuwe, door studenten aangedragen criteria in de rubric die passen binnen de doelen van de opdracht maar er nog niet in stonden.

Benodigde materialen:

- Voldoende voorbeelduitwerkingen van diverse kwaliteit die zichtbaar maken wat goed is, wat 'werkt', en wat niet.

Stapsgewijze uitwerking van de werkvorm

Tijdsindicatie: 1 lesuur

Het idee van zelf criteria opstellen is toe te passen bij vrijwel alle opdrachten en bestaat uit een paar stappen:

1. Laat studenten voorbeelden zien (van de opdracht van vorig jaar en/of uit real live, zoals spotprenten uit de krant).
2. Laat ze met elkaar (in groepjes) bediscussiëren welke voorbeelden zijn geslaagd. Welke niet? Waarom?
3. Waar verschillen de meningen over?
4. Vraag studenten op basis van deze discussie criteria te formuleren die wezenlijk zijn voor deze opdracht.
5. Leg hier vervolgens je eigen rubric naast. Bespreek extra criteria (die studenten niet genoemd hebben, maar wel wezenlijk zijn) en/of verwerk criteria van studenten in de rubric.

Belangrijke aandachtspunten/tips:

Werk niet alleen met goede voorbeelden. Juist door het contrast wordt een succescriterium zichtbaar!

Bron:

Bovenstaand voorbeeld is afkomstig van Hawe, E. M., & Dixon, H. R. (2014). Building students' evaluative and productive expertise in the writing classroom. *Assessing Writing*, 19, 66-79, p.73. <https://doi.org/10.1016/j.asw.2013.11.004>.

WERKVORM 2: STUDENTEN TOETSVRAGEN LATEN BEDENKEN

Doel:

Studenten zijn in staat om op basis van leerdoelen, een beschrijving van de leerstof en succescriteria zelf adequate toetsvragen te bedenken.

Korte omschrijving:

Wie begrijpt wat het doel van een module is, is in staat de toetsvragen te voorspellen. Immers, het tentamen meet (als het goed is) of vooraf vastgestelde leerdoelen zijn behaald. Wanneer studenten de stof die zij moeten leren, omzetten in toetsvragen, wordt duidelijk of en in hoeverre zij de doelen en de bijbehorende succescriteria daadwerkelijk helder hebben. Door toetsvragen te laten maken in kleine groepjes, vindt de dialoog plaats over wat waarom belangrijk is. Wanneer daar vervolgens weer een oud tentamen naast gelegd wordt, kan met de studenten het gesprek gevoerd worden over verschillen en overeenkomsten én kunnen ze meedenken over de toetskwaliteit van het oude tentamen in het licht van de doelen.

Benodigde materialen:

- Een goede, adequate beschrijving van de leerstof;
- Eventueel enkele oude tentamens.

Stapsgewijze uitwerking van de werkvorm

Tijdsindicatie: 1 lesuur

Het idee van zelf toetsvragen bedenken is toe te passen bij vrijwel alle leerstof waar een schriftelijk tentamen op volgt en bestaat uit een paar stappen:

1. Zorg dat studenten weet hebben van de leerdoelen en succescriteria én een overzicht hebben van de te toetsen leerstof. Zet deze werkvorm idealiter halverwege de module in.
2. Laat ze met elkaar (in groepjes van twee of drie) bedenken welke vragen thuishoren in het tentamen. Laat ze hierbij nadenken over soort vragen en moeilijkheidsgraad.
3. Laat iedere groep de vragen uitwisselen met een andere groep en laat deze samen bespreken: is voor de andere groep helder waarom vragen gemaakt zijn? Zijn die van hen scherper of juist niet? Waar zit hem dat in? Welke tien vragen uit beide tentamens samen representeren het beste de doelen?
4. Geef de groepjes vervolgens een oud tentamen en laat ze deze vergelijken met de eigen vragen. Vinden ze het tentamen adequaat gezien de leerdoelen en beoordelingscriteria?
5. Tenslotte: zet de studenten aan het denken. Op basis van deze exercitie: waar moet jij zelf nog aandacht aan besteden om het tentamen te kunnen halen?

Belangrijke aandachtspunten / tips:

- Het gaat niet om de vragen an sich, maar om de redentatie erachter. Dat geldt ook voor de vragen uit het oude tentamen. Stel je als leraar reflectief op en accepteer goede feedback op je tentamen!
- Deze werkvorm werkt het beste als een deel van de leerstof al behandeld is omdat studenten dan al inzicht hebben in wat van hen verwacht wordt.
- *Voor een eerste keer* is het goed ze voorbeeldvragen te geven uit een oud tentamen en ze ook te laten denken over het soort vragen (beschrijvende, verklarende en waarderende vragen) uit dat tentamen. Dat helpt ze gericht zelf vragen te maken.

Bron:

Bovenstaand voorbeeld is in bewerkte vorm afkomstig van Van Os (2020), Leerlingen toetsvragen laten bedenken - Onderwijslessen.¹

¹ De hier besproken werkvorm is gericht op leerlingen in het voortgezet onderwijs. Wij nemen echter aan dat wat voor leerlingen geldt, in grote lijnen ook voor studenten zal gelden.

OPEN UP
NEW HAN_ UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
HORIZONS.